

Y36PJC Programování v jazyce C/C++

Datové typy, deklarace, operátory a výrazy.

Ladislav Vagner

upravil Pavel Strnad

Dnešní přednáška

- Datové typy v C a C++.
- Zápis konstant.
- Deklarace proměnných.
- Operátory v C a C++.
- Vyhodnocení výrazů v C a C++.
- Obvyklé chyby.

Datové typy obecně

Určují:

- operace, které s prom. daného typu lze provádět,
- rozsah hodnot, které do něj lze uložit.

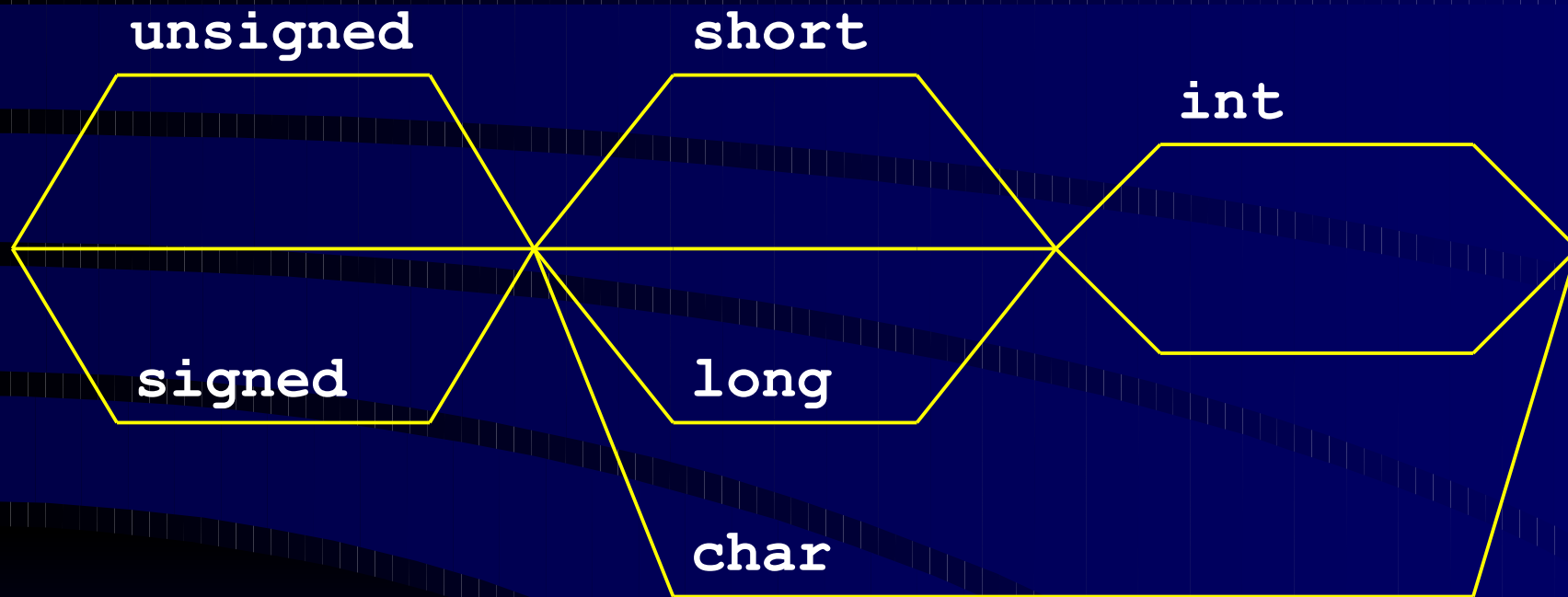
Původ:

- dané specifikací jazyka (built-in),
- uživatelem definované.

Datové typy C/C++

- Jednoduché (skalární, primitivní):
 - celočíselné,
 - desetinné,
 - znakové a (řetězcové),
 - ukazatele,
 - výčty (`enum`)
- Strukturované:
 - struktury (`struct`),
 - třídy (`class`, `struct`),
 - unie (`union`),
- Datový typ `void`.

Celočíselné typy

- Celkem 20 celočíselných datových typů (8 různých).
- Nepřenositelné datové typy:

```
long long int    – gcc,  
__int64         – MSVC
```

Celočíselné typy

- Mnoho typů je ekvivalentních:

```
short int = short = signed short =  
           = signed short int  
long int = long = signed long = signed long int  
int = signed int  
unsigned = unsigned int  
unsigned short = unsigned short int  
unsigned long = unsigned long int
```

Bud':

```
char = signed char
```

nebo:

```
char = unsigned char (méně obvyklé)
```

- Proč existuje takové množství typů?

Celočíselné typy

- C/C++ norma neurčuje rozsah datových typů
- Garantuje pouze:
 `short int <= int <= long int`
 `unsigned short <= unsigned int <= unsigned long`
- Vnitřní reprezentace – většinou doplňkový kód.
- Rozsahy – dané implementací, většinou:

	<code>char</code>	<code>short</code>	<code>int</code>	<code>long</code>
16b	1B	2B	2B	4B
32b	1B	2B	4B	4B
64b	1B	2B	4B	8B

Celočíselné typy

- Zápis celočíselných konstant:
 - desítkově: 123, 56789
 - šestnáctkově: 0x12, 0x5E
 - osmičkově: 012, 0377
- S udáním typu:
 - long: 5671
 - unsigned: 890u
 - long long: 999LL
 - __int64: 987i64
- Kombinace: 0123u, 0x5671u

Desetinné typy

- Pouze 3 typy:
 - `float`
 - `double`
 - `long double`
- Rozsah – implementačně závislý. Platí:
`float <= double <= long double`
- Vnitřní reprezentace – většinou dle IEEE 754:

	vel	rozsah	cifer
<code>float</code>	4B	$\sim 3.4E38$	7-8
<code>double</code>	8B	$\sim 1.8E308$	15-16
<code>long double</code>	10B	$\sim 3.4E4932$	19-20

Desetinné typy

- Zápis desetinných konstant:
 - desítkově: 1.23, 567.89
 - s exponentem: 1e15, 2.36e-9
- S udáním typu:
 - float: 567.31f
 - long double: 890.251

Znaky

Datový typ

- `char` pro ASCII znaky:
 - velikost většinou 8-bit,
 - v aktuální kódové stránce.
- `wchar_t` pro UNICODE znaky:
 - Windows: vel 16-bit, kódování UTF-16 (~UCS-2),
 - Linux: vel 32-bit, kódování UTF-32 (~UCS-4).

Znaky

Znakové konstanty:

```
'a', 'b', '*'
```

Escape-sekvence:

```
'\\', '\\\"', '\\\\'  
'\n', '\t', '\r',
```

Zápis pomocí ASCII hodnoty:

```
'\012', '\x61'
```

UNICODE znaky:

```
L'a', L'\\', L'\n'
```

Řetězce

Neexistuje vlastní vestavěný datový typ:

- ukazatel na první znak (C, C++),
- knihovná třída `string` (C++).

Řetězcové konstanty – ASCIIZ konvence:

- znaky uložené v paměti za sebou,
- ukončené znakem s hodnotou bin. 0,
- znak '0' není ukončující (bin. 0x30).

Řetězce

Řetězcové konstanty:

- přímý zápis v uvozovkách: `"abc"`
- escape sekvence: `\", \\, \n, \r, \t`
- zápis ASCII hodnotou: `\012, \x41`
- UNICODE řetězce: `L"text"`

```
"I said \"Hello\""  
"\" \x47\111\x20\x21\42"  
"\\\"\\\""  
"\\\"\\\""  
L"This is \"UNICODE\42 string"  
"C:\autoexec.bat"
```

Raw string literals

```
string s = "\\w\\\\\\\\w";
```

```
string s = R"(\w\\w)";
```

```
R>("quoted string")" // the string is "quoted  
string"
```

Výčtový typ

- Symbolické pojmenování možných hodnot:
 - reprezentován datovým typem `int`,
 - deklarace – klíčové slovo `enum`.

```
enum EDays { SUNDAY, MONDAY, TUESDAY,  
             WEDNESDAY, THURSDAY, FRIDAY, SATURDAY };
```

```
EDays a;
```

```
a = MONDAY;
```

```
cout << a << endl; // zobrazí 1
```

```
cout << (a + 1) << endl; // zobrazí 2
```


Silně typovaný výčtový typ

```
enum Alert { green, yellow, orange, red }; // traditional enum
```

```
enum class Color { red, blue }; // scoped and strongly typed enum  
    // no export of enumerator names into enclosing scope  
    // no implicit conversion to int
```

```
enum class TrafficLight { red, yellow, green };
```

```
Alert a = 7; // error (as ever in C++)
```

```
Color c = 7; // error: no int->Color conversion
```

```
int a2 = red; // ok: Alert->int conversion
```

```
int a3 = Alert::red; // error in C++98; ok in C++11
```

```
int a4 = blue; // error: blue not in scope
```

```
int a5 = Color::blue; // error: not Color->int conversion
```

```
Color a6 = Color::blue; // ok
```

Deklarace

Obecný tvar deklaráce:

`<pam. třída> <kvalifikátor> <dat. typ> <deklarátor>`

Paměťová třída:

<code>auto</code>	alokovat lokálně na zásobníku, implicitní pro proměnné,
<code>register</code>	umístit do registru CPU (doporučení),
<code>static</code>	statické přidělení (dat. segment),
<code>extern</code>	nealokovat paměť, pouze deklarace, implicitní pro funkce.

Deklarace

```
int          a;           // globalni (staticky alok.)
static int b;           // globalni, není videt 'ven'
extern int c;           // globalni, 'odjinud'
void foo ( void )      // funkce, je videt 'ven'
{
    int          d;       // lokalni = auto int d;
    static int e = 5;     // staticky alokovana
    register int f;
    ...
}

static void bar ( void ) // funkce, není videt 'ven'
{
    static int e = 10;    // ok, nekoliduje s e ve foo
    ...
}
```

Deklarace

Kvalifikátor (nepovinný):

<code>const</code>	konstanta (nelze měnit),
<code>volatile</code>	neoptimalizovat přístupy k proměnné, (např. pro paměťově mapované I/O).

Příklad:

```
int a;  
register int x;  
const int y = 10;  
extern const double pi;  
volatile int * timerPtr;
```

```
y = 20; // !!!
```

Deklarace

Deklarátor:

<identifikátor>

'&' <identifikátor>

reference

'*' ['const'] <deklarátor>

ukazatel

<deklarátor> '[' <konst. výraz> ']'

pole

<deklarátor> '(' <seznam param.> ')'

funkce

'(' <deklarátor> ')'

Příklad:

```
int    a;  
int    * b;  
int    foo ( void );  
int    pole [30];
```

Složitější deklarace

Příklady:

```
int * a; // ukazatel na int
const int * b; // ukazatel na konstantu
int * const c; // konstantní ukazatel
const int * const d; // konstantní + na konstantu
int * e (void); // fce vrací ukazatel na int
int (*f) (void); // ukazatel na funkci
int * g [20]; // pole 20 ukazatelů na int
int (*h) [40]; // ukazatel na pole 40 int
int (* (i (void))) (int) // fce vrací ukazatel na fci
int (*j [30]) (int) // pole 30 ukazatelů na fci
int (* (*k) [50]) (int) // ukazatel na 50 prvkove
// pole ukazatelů na fci
int & l = *a; // reference na int
int * &m = a; // reference na ukazatel
int & *n = a; // !!! nelze uk na referenci
```

Inicializace

Statically alokované proměnné:

- vyplněné hodnotou 0,
- inicializované na počátku programu.

Lokální proměnné:

- jednoduché dat. typy - nejsou inicializované,
- objektové dat. typy - konstruktor volán na počátku bloku (funkce).

Explicitní inicializace – může být součástí deklarace:

- lokální proměnné – libovolný výraz,
- staticky alokované – konstantní výraz.

Inicializace

```
int a = 10;           // globalni prom inic. na 10
int b;               // globalni prom inic. na 0
int main ( int argc, char * argv [] )
{
    int c;           // lok prom, není inic.
    static int d;    // staticky alokovana, inic. na 0

    for ( int i = 0; i < 10; i ++ )
    {
        int e = 20; // lok. prom s inicializaci
        d = d + e;
        b ++; e++;
    }
    cout << d << " " << c << " " << b << endl;
    return ( 0 );
}
```


Operátory

C/C++ operátory:

- Aritmetické: unární $-$, $+$, $-$, $*$, $/$, $\%$ (modulo),
- Bitové: \sim , $\&$, $|$, \wedge , \ll , \gg ,
- Logické: $!$, $\&\&$, $||$,
- Relační: $<$, \leq , $>$, \geq , $==$, $!=$,
- Přiřazovací: $+=$, $-=$, $\%=$, $\gg=$, $\&=$, ...,
- Ternární: $?$ $:$
- Inkrement/dekrement: $++$, $--$
- Volání funkce, indexace: $()$, $[]$
- Přístup ke složkám struktury: $.$, $->$
- Reference a dereference: $\&$, $*$

Operátory

Aritmetické operátory:

- zápis podobný jako v jiných pgm. jazycích,
- zbytek po dělení - %,
- typ výsledku je určen typem operandů,
- automatické konverze datových typů před provedením operace.

Příklad:

```
double x;
```

```
x = 2 / 4; // x = 0.0, proc ?
```

```
x = 2.0 / 4; // x = 0.5
```

```
x = 2 / 4.0f; // x = 0.5
```

Operátory

Bitové operátory:

- | or,
- & and,
- ^ xor,
- ~ bitová negace,
- >>, << aritmetický posuv vpravo / vlevo.
- Jak zařídit bitový posuv (Java operátory <<< a >>>)?
Unsigned operandem.

Příklad:

```
int x;           // 37 = 0010 0101
x = 37 | 94;     // 94 = 0101 1110
                // x  = 0111 1111 => 127
```

Operátory

Příklady použití bitových operátorů:

- Vytvoření masky, kde je nastaven pouze i-tý bit:

```
mask = 1 << i
```

- Vytvoření masky, kde je nulován pouze i-tý bit:

```
mask = ~(1 << i)
```

- Nastavení i-tého bitu na 1:

```
val = val | (1 << i)
```

- Nastavení i-tého bitu na 0:

```
val = val & ~(1 << i)
```

- Překlopení i-tého bitu:

```
val = val ^ (1 << i)
```

- Test, zda je i-tý bit nastaven:

```
(val & (1 << i)) != 0
```

Operátory

Logické operátory:

- `||` or,
- `&&` and,
- `!` logická negace,
- výsledkem je hodnota 0 (`false`) nebo 1 (`true`),
- zkrácené vyhodnocení (ukončí se v okamžiku, kdy je jasný výsledek).

Příklad:

```
x = 37 || 94; // x = 1 (true)
x = 37 && 94; // x = 1 (true)
x = ! 37; // x = 0 (false)
x = x && delAll ( "C:\\\ " ); // nesmaze
```

Operátory

Relační operátory:

- <, <=, ...,
- výsledkem je hodnota 0 (**false**) nebo 1 (**true**),
- pozor na asociativitu.

Příklad:

```
x = 5;  
if ( 10 < x < 30 ) doJob (); // does  
    // ( ( 10 < x ) < 30 )  
  
if ( a == b == c == d ) ...  
    // ((( a == b ) == c ) == d )
```

Operátory

Přiřazovací operátory:

- =, +=, -=, ...
- právě asociativní, lze seskupovat,
- vedlejší efekt (zápis do paměti) není serializovaný.

Příklad:

```
x = y = z = 0; // x = ( y = ( z = 0 ) ) ) ;
```

```
x += 10; // x = x + 10
```

```
x -= 20 + 30; // x = x - ( 20 + 30 ) ;
```

```
x *= x *= 20; // nedefinovano
```

Operátory

Ternární operátor:

- podmínka ? hod_pravda : hod_nepravda
- vyhodnotí právě jeden z výrazů pravda / nepravda,
- výrazy větví pravda a nepravda musejí mít stejný (konvertovatelný) typ.

Příklad:

```
max2 = ( x > y ) ? x : y;
```

```
absx = x >= 0 ? x : -x;
```

```
cout << "X je " << (X > 0 ? "kladne" :  
    "nekladne") << endl;
```

```
cout << "X je " << (X > 0 ? "kladne" :  
    X ) << endl;
```


Operátory

Další operátory:

- ++, -- pre/post inkrement/dekrement,
- , operátor "zapomenutí",
- *, & (jako unární) dereference / reference,
- ., -> přístup k složkám třídy / struktury
- (), [] (jako postfixové) volání funkce, indexace.

Příklad:

```
int a = 4, b;  
b = a ++; // b = 4, a = 5  
b = ++ a; // b = 6, a = 6  
b = a ++ ++; // !!
```

Operátory

Pr.	Operátory	Asociativita
1	() [] -> .	zleva doprava
2	! ~ ++ -- + - (typ) * & sizeof	zprava doleva
3	* / %	zleva doprava
4	+ -	zleva doprava
5	<< >>	zleva doprava
6	< > >= <=	zleva doprava
7	== !=	zleva doprava
8	&	zleva doprava
9	^	zleva doprava
10		zleva doprava
11	&&	zleva doprava
12		zleva doprava
13	?:	zleva doprava
14	= += -= *= /= %= >>= <<= &= = ^=	zprava doleva
15	,	zleva doprava

Výrazy

- Výraz je vyhodnocován podle priorit operátorů a jejich asociativity.
- Změna priority či asociativity pomocí závorek.
- Pořadí vyhodnocení není garantováno, k dispozici pro optimalizaci.
- Pořadí je definované pro ternární operátor a čárku.
- Zkrácené vyhodnocení logických operátorů.
- Pořadí vyhodnocení může být důležité, pokud má podvýraz vedlejší efekt (volání funkce, přiřazení, ++,...).
- V C/C++ lze zapsat nedefinované výrazy.

Výrazy

- l-value:
 - výraz, který může stát na levé straně operátoru =,
 - má paměťovou reprezentaci (je kam uložit výsledek),
 - lze na něj vytvořit ukazatel či referenci.
- r-value:
 - výraz, který může stát na pravé straně operátoru =,
 - má hodnotu, ale nemá paměťovou reprezentaci,
 - např. může existovat pouze v registru CPU během výpočtu, pak je zapomenut.

Výrazy

Příklady l-value a r-value:

```
int a, *b = &a, *c[5], & d = a;
```

l-value

a
b
c[3]
d
*b
*c
*(&a)
*(b+1)

r-value

a + 5
2 * a
&a
&b
c
&c[3]
a ++
a > 0 ? *b : d

Výrazy

Pozor na prioritu a asociativitu:

```
int a, b, c, *d = &a;
```

```
c = a + b >> 1;    // c = (a + b) >> 1
```

```
c = a & 2 == 2;    // c = a & (2 == 2)
```

```
c = 3 * a / 4 * b; // c = (3 * a / 4) * b
```

```
c = *d ++;        // c = *(d ++)
```

Výrazy

Nedefinované výrazy:

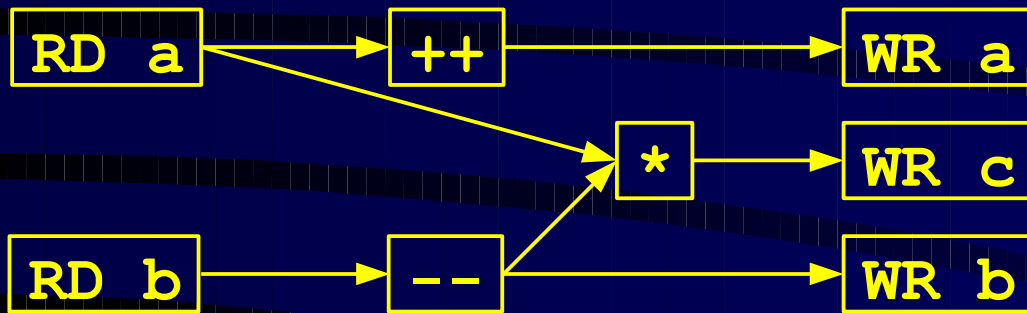
- Není definováno v jakém pořadí jsou vyhodnoceny podvýrazy.
- Není definováno, kdy se do paměti zapíše výsledek, pokud má operátor vedlejší efekt (`++`, `=`, `+=`, ...).
- Všechny vedlejší efekty se uplatní nejpozději po skončení příkazu, operátorech `||`, `&&`, `?:`, `a, .`

Příklad:

```
int a = 1, c;  
c = a++ + a++; // a = 2, 3 ?  
                // c = 2, 3 ?
```

Výrazy - příklad

`c = a ++ * -- b;`

Možné překlady (uspořádání):

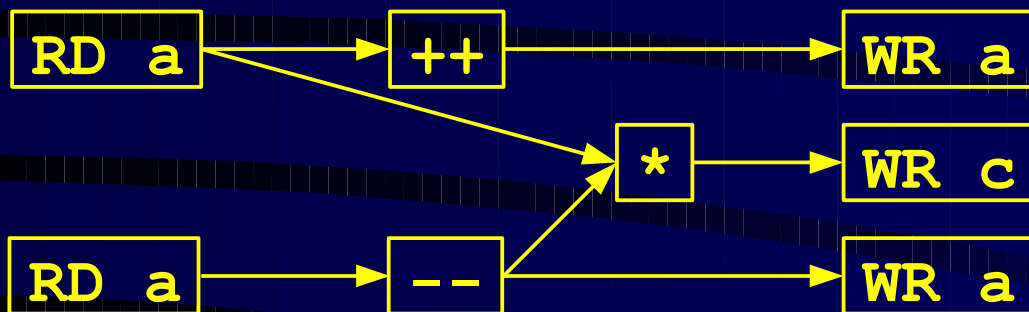
RD a RD b -- * WR c WR b ++ WR a

RD a ++ WR a RD b -- WR b * WR c

RD b -- WR b RD a ++ WR a * WR c

Výrazy - příklad

`c = a ++ * -- a; // !!`

Možné překlady (uspořádání):

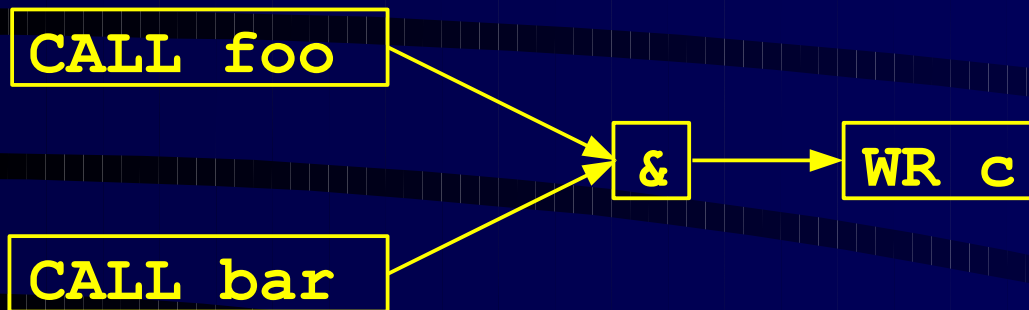
RD a RD a -- * WR c WR a ++ WR a

RD a ++ WR a RD a -- WR a * WR c

RD a -- WR a RD a ++ WR a * WR c

Výrazy - příklad

```
c = foo () & bar (); // !!!
```


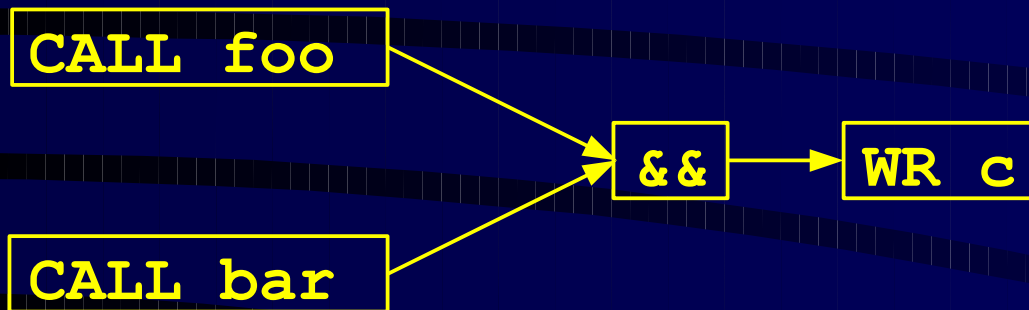
Možné překlady (uspořádání):

```
CALL foo  CALL bar  &  WR c
```

```
CALL bar  CALL foo  &  WR c
```

Výrazy - příklad

```
c = foo () && bar ();
```


Možné překlady (uspořádání):

`CALL foo` `CALL bar` `&&` `WR c`

~~`CALL bar` `CALL foo` `&&` `WR c`~~

Dotazy ...

Děkuji za pozornost.

[1] <http://www.stroustrup.com/C++11FAQ.html>